

Molnos Ferenc

Rodostó felé

I.

I. Indulás

Éjfél után indulok. Autóval levisznek a város végére, ott fogok felszállni a megyeközpontból érkező autóbuszra. Amíg érkezik a behemót jármű, a szívességet tevő ismerőst és a „búcsúztató bizottságot” nem tarthatom a hűvös éjszakában, rövidesen elbocsátom, hogy minél hamarabb térjenek meg meleg otthonaikba. A bizottság kétszemélyes: feleségem és kutyám. Gubancos barátom örül az éjjeli autókázásnak, arrafelé a lábaimnál ül és nézelődik, visszafelé majd az utolsó szakaszt gyalog teszik meg, hogy meglegyen neki is a szükséges testmozgás. Most leköti figyelmét az autó, könnyen fogadja az elválást, s csak később fogok hiányozni neki. Nejem viszont már tudja, hogy nélkülem több lesz a gondja, de örül, hogy megyek, mert ahogyan ő mondja:

— Kell egy kis kikapcsolódás az embernek!

Amint visszafordulnak a város felé, az országút széléről integetek nekik és elkezdem a kikapcsolódást. Eléggé nehezen indul. Telve vagyok feszültségekkel. Az előbbi nap is rohanással tölt el, estére kifáradtam és csak közvetlenül az indulás előtt pakoltam be sebtében szükségesnek vélt holmimat az útra. Már most látom, hogy túl sok fölösleges dolgot tettem be. Akkora csomagokkal, hogy alig bírom mozdítani őket, állok az éjszakában. Magányosnak és kiszolgáltatottnak érzem magam. Ha valami gond lesz, s nem jönnek értem, csomagjaim miatt innen elmozdulni sem tudok. Hosszú út vár reám, mintegy huszonnégy órás buszozás az első szálláshelyig, s már előre tudom, hogy összetörnek a csontjaim, a nyakam és derekam elgémberedik, a gerincem kérdőjellé görbül, a fejem fájni fog, ingerült és étvágytalan leszek, gyomrom felfordul, hányinger kínoz, és a hátsómon majd napokig ülni sem tudok.

Kell egy kis kikapcsolódás az embernek! — gondolom. — Kellenek új gondok, hogy a régiek háttérbe szoruljanak, mert csak odébb tolódnak, ily könnyen nem tűnnek el. Az is baj, hogy a reggeli tornám elmarad, a buszon mégsem tehetem. Hely sincs hozzá, meg bolondnak is néznének. Pedig a torna az egyetlen esélyem, hogy ezt az utat túléljem. Második éve már, hogy ki nem hagytam egyetlen napot sem. Azzal kezdek minden reggelt. Már az ágyban végzek néhány gyakorlatot, aztán felülve folytatom, majd a szoba közepére állva befejezem. Gyűlölöm az egészszet. Terhesnek érzem és kényszeredettnek. Hacsak rá gondolok is, sajnálom magam, hogy mi vár rám. De hűséggel végzem, mert nagy bajban, mikor már a gyógyszer sem használt, az egyetlennek bizonyult, ami képes levenni rólam az elviselhetetlen fájdalmat.

Most a megszokott időtől néhány órával előrehozva megtarthatnám, éppen jól jönne közvetlenül az út előtt. Szétnézek. Egyedül vagyok a sűrűsödő éjszakában. Lámpák ugyan égnek utcahosszat, de ki figyel rám e késői órán? Mindenestre egy közelben parkoló TIR-kocsi árnyékába húzódok, s ott elkezdem a

tornám állva is végezhető gyakorlatait. Magamban számolom a mozdulatokat. Közben ropognak a csontjaim s a gondolataim elkészülnek. Nagy gyakorlatuk van már abban, hogy számolás közben másfelé kalandozzanak. Kuncogok, mi-csoda látványt nyújthatok. Ha valaki mégis lát, nem érti, miféle árnyak táncol-nak a sötétben. Tán azt hiszi, hogy lidérccel hozta össze a szerencséje.

Egy, kettő... három, négy... Lendül a kar, hajlik a derék. Néhány mozdulat, és máris bemelegednek az izmok. A török is ezt teszi, csak ő imának nevezi. Napjában többször is lekuporodik, mormol és hajladozik. Ha szerencsém lesz, majd megláthatom. Egy, kettő... A ritmust tartani kell, mert az alapja minden-nek, ami összefog és megtart: a rendnek, a hagyománynak, az életnek. Három, négy... Nincs itt helye merevségnek, görcsnek. Megpróbálok ruganyos mozdula-tokat tenni. Mindjárt kész is vagyok. Ezzel is telt az idő. De még mindig nyugta-lan vagyok, telve várakozással. Pedig hát lassítani volna jó az időt, hisz anélkül is túl gyorsan szalad. A Márvány-tenger, tudom, hogy megvár. Ha elindultam felé, akkor már számít rám. Mindjárt érkezik a busz, hamarosan hasonló gondo-latokkal küszködő emberekkel ismerkedem, akiket feszít a vágy, hogy téged lás-sanak, harsányan beszélnek majd és jópofáskodnak, mert annyi várakozással nem könnyű visszafogni maguk. A bujdosók is így toporoghattak egykor az indu-láskor. Ám más volt nekik a tét. Nem tudhatták, mi vár rájuk ott: élet avagy ha-lál. Ígéreteikben nem volt hiány, de ők már tudták, mennyit érnek ilyenkor a biztosítékul adott szavak. Nem volt választásuk, szembe kellett menni a sor-sukkal. Az októberi éjszakában hidegebb volt, mint most augusztusban. Külön-ben is a bujdosók mindig dideregnek. Egymás védelmébe össze kell bújniuk. Könnyebben viselik így el a történelem huzatait. Egymást bátorítják. Csak a majdani visszatéréshez fűzött reményeik fűthetik őket.

Ha nem mozognék, most én is fáznék. A minap még hőség volt, most pedig hirtelen tízegynéhány fokkal esett az előbbiekhöz képest a hőmérséklet. Hosz-szúra nyúlt ez a várakozás. A tornám is befejeztem, már csak a hideg ellen lóga-tom felváltva a karom.

Hirtelen fényszórók villannak fel. Megjött a busz. Fürgén kapom fel mázsás csomagjaim. Érdekes, ezzel a lendülettel bírom. Egy pillanat alatt megtörténik a beszállás. Én vagyok az első utas, a többiek majd útközben, településenként csatlakoznak. Még ismeretlenek, s én kíváncsi vagyok rájuk. Indulunk. A sosem látott messzeségből visszaterelem a gondolataim. Agyó bujdosók, agyó Márvány-tenger, holnap majd találkozunk!

II. Igazi székely

A Bucsinon át a Gyergyói-medence felé kanyarodunk. Hegyre fel, völgybe le, hajtúkanyarok végtelen sora. Járművünk úgy kúszik fel, mint hatalmas cet a tornyosuló hullámokra. Aztán aláhull a mélybe. Falvakban, városokban embe-rek szállnak fel. Lassan megtelik a bendője. Néhol kiszállok, toporgok egy keve-set, hogy serkentsem a vérkeringést a meszesedő ereken. Elgémberedtek a tag-jaim. És ez még csak romolni fog. Mi lesz velem az éjjeli érkezésig? Hideg az éj-szaka; már Csíkban éles a levegő, Sepsin szinte vág, a Tömösi-szorosban perce-ken belül menekülök előle vissza a buszba.

Csíkban találkozunk a második járművel, amely, mintegy átkaroló hadműveletként, egy másik oldalról került meg Székelyföldet, hogy útjában összegyűjtse a Mikes-zarándoklat további résztvevőit. Itt ül fel hozzánk a túra kiötlője és szervezője, akit az egyszerűség kedvéért majd mindenki „tanár úr”-nak nevez. Innen kezdve nyugodt vagyok, kezdődhet a kikapcsolódás. Megtelik a járművünk. Egy hetven fölötti kalapos székely is fölszáll. Magas, délceg, aki kora ellenére még nem adta meg magát az öregségnek. Arca szépen faragott, van benne annyi keménység, amennyi jól áll neki, de a szája körül finom, lágy vonalak ívelnek. Ez az ember állja a sarat, nem nyavalyog, ha baj éri, viseli zokszó nélkül, ám nem kérges a szíve, még el tud érzékenyülni, ha valami számára kedves legyinti meg. Az az érzésem, hogy már láttam valahol. Amint megjelenik a szék-sorok között, leveszi fekete kalapját. Rövidre nyírt haja fehér, feje magasan fölöttünk világlik.

— Szép, jó napot kívánok mindenkinek! — mondja úgy, hogy az még nem harsogás, de bizonyosan eljut mindenkire. — Bors István vagyok Csík-szentkirályról.

Kórusban fogadjuk a köszönést és az egész kar érzi a zsémt, mert lám egy idős, falusi székely ember leckét adott nekünk, abból, hogyan is kellene viselkedni. Mi valamennyien elmulasztottuk első találkozásakor a bemutatkozást. Azt sem tudjuk, kikkel vállaltuk a hosszú utat. Mint ugrásra kész ragadozók, az árnyékban lapítunk. Óvakodunk, hogy meg ne lássanak. De éberren figyelünk mindenre, mindenkire. Még akkor is, ha éppen valakivel puszogunk, vagy álmos képpel magányosan nézelődünk, netán előre ejtett fejjel bóbiskolunk. Ez mind csak látszat. Mindenkit szeretnénk kiismerni, de magunkat rejtegetjük, óvakodunk attól, hogy már az elején megmutassuk, kik vagyunk.

— Nem tudom, hol láttam, de nekem olyan ismerős — mondom az agyam gyötörve, hátha kiadná, hol találkoztam már vele.

— Őt sehol, de mert egy igazi székely ember, azért tűnik ismerősnek — világosít fel meggyőző hangon a tanár úr.

Igazi székely. Vajon az miről is látszik meg? Még egyszer szemrevételezem a kalapost, azt próbálom meglesni, hogy az „igazi székelységnek” milyen ismertető jegyei vannak? Nem hiszem, hogy muszáj ennyire magasnak lenni, tán a délceg tartás sem kötelező. Inkább az a magabiztos fellépés, az a derűs nyugalom, amellyel átmenet nélkül közösségünk tagja lett. Eddig magamat is igazi székely embernek tudtam. Csavárosnak mondott észjárásom, konokságom okán elégszer vágta a fejemhez a feleségem, hogy pillanatig se feledkezsem meg róla. Akkor most miért vagyok mégis zavarban?

Sepsin van az utolsó felszállás, összegyűlt az egész Székelyföldről verbuvált csapat. Bár némelyek órák óta úton vagyunk, tulajdonképpen együtt csak most indulunk.

— Szép, jó napot kívánok mindenkinek! Jó utat! — gondolom, amikor újra mozgásba lendül a jármű, de még most sem tudom fennhangon kimondani.

Szabad az út, gyorsan haladunk. Visz a lendület, cetünk zabálja a kilométereket. Most súlytalannak tűnik, s mintha könnyebbé válnánk magunk is. A szülőföld elenged, nem kapaszkodik görcsös kezekkel belénk. Bölcsen hagyja, menjünk, hogy majd ha jártunk és láttunk, élményekkel gazdagon visszatérhessünk hozzá.

III. Balkán

A Prahova völgye, mint mindig, alig pirkadat után is gyönyörű. Az út még hamuszín homályban ténfereg, de az égre tolakodó sziklafalak a fenyvesek fölött özönlő fényben fürdenek. Porszem sincs a levegőben. Itt még minden gyermeki-en tiszta, fenséges, titokzatos.

Utána milyen egyhangú az alföld! Zűrös, zavaros reggeli forgatagával a főváros, amelyet igazából óriásplakátok takarnak el. Az élő település tőlük nem is látszik, ott bujkál mögöttük, s onnan les ki, ha új látogató akad. Ránk nincs miért vesztessen az idejét, alig várjuk, hogy odébbálljunk.

Gyurgyevónál bekanyarodunk a határátkelőhöz. Hídpénzt fizetünk, aztán nekirugaszkodunk, hogy átkeljünk a néma folyamon, amely itt két ágra szakadt és fogságba vett egy darabka szárazföldet, amelyet szigetté lényegített. A magasból nézve a folyam nem tetszik nekem. Ha máshol találkoztunk, lelkesedni tudtam érte, de itt olyan, mint egy öreg matróna, amely tunyán eleresztette magát, s most gondozatlan, slampos és kövér.

Túloldalt sincs ok az örömré. Egy külváros sivársága fogad: elhanyagolt zöld-övezetek, bokáig érő szemét, sűrű tömbházak tövében földre görnyedt viskók szomorú látványa. Rossz közérzetem van tőle, túlságos emlékeztet egy nehéz korra, amelyben egykor éltem — de annak már szerencsére vége —, s amelyet fedni szeretnék.

Utána jólesik az épület nélküli táj nyugalma. Szelíd lankák, lágy ívű dombok hullámozása. Messzire el lehet látni. Kétoldalt megművelt földek: emitt learatott gabona tarlója, arrább kukoricatábla vagy feketéllő tányérú érett napraforgók, néhol szőlő. Minden felfokozottan, minden óriási méretekben. Ez már Trákia.

— Ez a Balkán — mondom azzal a hangsúllyal, ami mögött mindig egy kéz-legendát s egy fintort is látunk. Pedig nyitott akarok lenni mindenre, rácsodálkozni ismeretlen dolgokra, a beidegződéseket, előítéleteket félretolni s hagyni, hogy meghódítson bármi szép. Mégis már itt az elején ítélek. Az első rossz benyomásra lefitymálva mondom: Balkán. Mintha ez a szó megtestesítője lenne mindennek, ami nem teljes, ami nem sikerült. Félbehagyott terveknek, aránytalanná mintázott formáknak, bizonytalanságnak és tisztátalanságnak, egymásnak feszülő akaratnak. „Európa puszkaporos hordója”, így ismeri a világ. És nem ok nélkül. A számban kesernyés utóíz érzek. Vajon miért tapadt ennyi negatív érzet hozzá? Pedig hát erre volt Athén, Spárta és Bizánc, a makedón Sándor is innen indult világhódító útra. Rendkívül színes kulturális örökséggel bír. A nyugati civilizáció alapja. Csaknem minden, amire ma is naponta hivatkozunk, innen veszi az eredetét.

Végre egy megragadó település: Veliko Tarnovo. Alig érintjük. A buszból festői környezetet látunk. Kanyonszerű keskeny völgy mélyén haladunk. Fölöttünk várfalként sziklahomlokzatok, amelyeken mint darázsészkek tapadnak meg s szinte csüngnek alá szép, színes épületek csoportjai. Balra egy völgyhíd, előttünk megduplázott alagút, kétoldalt sűrű erdők, fölöttük meredek sziklafalak. Azt hiszem, a Balkán csak most kezdi feltárni nekünk szépségeit.

Előttünk a Balkáni-hegység vonulata. Mindig lekerekedett, kopár, sziklás, kecskenyájakkal ékített magaslatoknak gondoltam. Most meglepő hatalmas erdőseivel. A Sipka-hágónak futunk neki. Nagy lendületet kell vennünk, mert

igencsak magas. A hegyek bordáin kígyózva kapaszkodik fel az út. Jobb felől meredek oldalak hajolnak fölénk, balról félelmetes mélységek ásítanak. Elszédülünk a tekergőzésben, amíg felérünk a hágóra. Bucsin után ez már a második hágó, amit ma megmásztam. Jó itt a levegő. Pompás kilátás nyílik az egymásba ívelő mélyzöld hegyekre. Fölöttünk a csúcson Szabadság-emlékmű őrzi a százharminc éve vívott függetlenségi háború emlékét. Nehéz harcok árán az ettől északra eső területek felszabadultak a török uralma alól. Itt volt a határ. Ma is van elválasztó jellege. Éles gerince két világot választ el egymástól. Idáig érvényesül a kontinens, innen tovább a tengerek közelsége érződik.

Megpihenünk. Mielőtt a túloldalt cikcakkban lefutnánk, jó itt megszusszanni. A székelynek otthonos a táj, nagyokat szippant az éles hegyi levegőből, amiben ismerősként köszönt rá az erdők illata. Letelepedik és kipakol. Jólesik az otthonról hozott elemózsia. A gyorsan romlandó húst eszi, amíg még nincs baja, a jól elálló szalonnát nehezebb időkre tartogatja. Hargitai borvizet iszik hozzá. Bajszán gyöngyözik a víz, mielőtt buborékait kipukkasztja. Úgy nézelődik körül, mint otthon erdőléskor, amikor már a nehezén túl van, halomban a fa, tovább már nem kell igyekeznie, s miközben félkőnyékre ereszkedik, hogy egy kis szalonnázás mellett kifújja magát, lomha tekintettel szétnéz a tájon. Nem akar semmi többet, mint amit kaphat. Nem leskelődik, titkáról nem faggatja, már nem akar semmit megtudni róla, amit önként nem mutat. Tudja, hogy nincs miért, mert mindennek ideje van, és ami ma elmarad, azt hátha elhozza a holnap.

IV. Spága

A minket jobbról kísérő Marica folyó mellett közelítünk a bolgár—török határ felé.

— Innen származott el hozzánk Marica grófnő? — jut eszembe Kálmán Imre operettje, s már vigyorgó képpel mondom is.

Senki sem veszi a lapot. Most mással vannak elfoglalva. Útleveleik után kutatnak, a határon való átkeléshez készülődnek. A tanár úr jobbra mutat: ott a folyón túl Görögország látszik, a közeli határátkelőnél három ország találkozik. Nocsak, nem is számítottam rá, hogy őt is láthatom. A maroktelefonom most csipog, üzenetben figyelmeztet, hogy Görögországba léptem. Mondanám neki, hogy tévedés, bár prűszkölök, én még semmibe sem léptem. Különb is bizonyos, hogy még bolgárföldön vagyok, és az sem kétséges, hogy Törökországba tartok. Azért mégis felélénkít a hír. Le nem veszem a szemem róla. Csak nézem a túlsó partot, s olyan ismerős. Pedig még sosem jártam erre. Mintha a Küküllőn tekintenék át, ugyanolyan bokros, fűzfás a part. Nincs benne semmi görögös. Nem ilyenek gondoltam, s különben sem számítottam most egy találkozásra. Ha kiszállnék, át tudnék dobni egy kavicsot a túloldalra, de minek, még felbosszantanám a valahol rejteken szunnyadó isteneit.

Este van, mire a határhoz érünk. Túloldalt üdítő zuhany, kényelmes ágy vár. Csak már ott lehetnénk! Olyan sivárságot látunk, mintha a bolgárok erre sem jártak volna már régen. Az egész környék elhanyagolt, minden épület régi, kopott, maszatos, omladozik a vakolata. Az eddig hibátlan út itt gödrös, vacak. Az útszél gazos, és egyáltalán mindenfelé önkényesen tenyészik a laboda. Mintha

egy másik időben lennénk. Ám az eldobált műanyag flakonokról tudom, hogy ez mégsem lehet szocreálkori szemét.

Aztán a határnál mégis ott vannak az addig hiányolt bolgárok. Elegünk is lesz belőlük. Az ellenőrzés alapos. Amikor úgy tűnik, túl vagyunk rajta, s indulunk tovább, újra megállítanak. Azt hisszük, ez már a török oldal, de tévedünk. Újra a bolgárok ellenőriznek. Ötven méterenként megállítanak, és nem akar vége szakadni ennek a láncnak. Kapuról kapura haladunk, mindig azt remélve, hogy a következőnél törököt látunk. Erdélyi fejedelmek, az osztráktól szorongatva, várhattak így némelykor a megmentő török feltűnésére.

— Nehéz volt az Unióba belépünk, de tán még nehezebben jutunk ki belőle — ereszték meg keseredetten egy suta poént.

De nincs kedve senkinek nevetni. Fáradtak vagyunk, ingerlékenyek, és a mai út végére várunk. Nehezen fegyelmezzük magunk. Túlzottnak és értelmetlennek találjuk a hosszas és megalázó egzeciroztatást. Az utolsó ellenőr a busz nyitott ajtajában áll meg, markát nyújtja és azt mondja: „spága”. Mivel nem reagálunk rá, még határozottabban megismétli. Mi nézzük őt, s nem szólunk semmit. Mit mondhatnánk? Hogy keressen magának más balekot, vagy, hogy menjen a szeme világába? Nem tehetjük, ezért csak nézzük őt, azzal a lefegyverző ártatlan naivsággal, ahogyan a gyermekek szoktak nézni az érthetetlen felnőttekre. A bolgár még fiatalember, harmincnál nem több. A langyos estében rövid ujjú ingben áll, és mintegy ötven embert minden zsén nélkül, parancsoló hangon arra szólít fel, hogy megvesztegessük, lefizessük őt. Meg vagyunk rökönyödve. Nem is értjük, hogy miért tennők. Mit adhatna cserébe? Most aztán tényleg a végén kell járnunk ennek az akadályokkal oly sűrűn teletűzdelt átkelőnek, akár egy gátfutásra berendezett pálya, hiszen már órák óta araszolunk kapuról kapura. A megismételt felszólítás után néma csend. Ő várakozik... mi vele szemben mozdulatlanul. Megáll az idő. Tán lélegzetet sem veszünk, de a szemünk bizonyosan egyet se rebben. Na, erre nem volt felkészülve. Láthatóan zavarba jön, aztán elfogy a türelme és int. Nem világos, hogy lemondást jelent-e az a furcsa mozdulat, avagy sürgetést, hogy ne álljunk el az utat, menjünk már tovább. Mi mindenesetre indulunk. Mielőtt az ajtó automatikusan becsukódna, én még egyszer a szemébe nézek, s határozott meggyőződésemmel, hogy még egy ideig nyomdafestéket nem tűrő, pórias mondatok kavarnak a fejében.

— Milyen vulgáris már ez a bulgár is — állapítom meg csalódottan.
